

pa naseljeno tudi v katoliških deželah. S temi besedami se T. sam v obraz bije, ker dokazal je l. 1862 l. 21. in drugih, da je ljudska šola hčerka sv. kat. cerkve, tako stara kakor ona sama; jaz pa lahko spričam, da Luter sam je to spoznaval in z njim spoznavajo to resnico še vsi pametni in misleči protestantje, ki samo to terdijo, da so oni bolj *pospešili* šolstvo in vednosti sploh.

S temi versticami sem menda odvalil *skale* na spis „ljudska šola“ zavaljene; imel bi v „pretresovanji“ še marsikak *kriv* sklep *poravnati*, pa za majhne kamničke se ne menim, dosti je, da oni spis življenje ohrani in veljavo.

Pretres v T. ima po vsem obsežku menda naj bolj ta namen, da bi branil *šolo* zoper očitania v D., ter jo zopet obdal z odvzetim blišem; pa še celó božje vstanova n. pr. papeštvo in škofovstvo so imele svoje madeže v osebah, tako ima tudi šola svoje lise v osebah in njihovem delovanji. Dokler bomo pa mislili, da je šola *dobra* in *brezmadešna* samo zato, ker je *šola*, se ne bo gotovo nič popravljalo in boljšalo v njej.

Istinovič, učitelj.

Pomenki o slovenskem pisanji.

XXXVII.

K. To menda vendar ni napak, da §. 15. č. e) pravim: Nébes Firmament, slóves Leumund, Ruhm, so wie auch čudez und čúdež Wunder, statt: nebó, slovó, čúdo, sind der Schriftsprache unwürdige Afterformen.

O. V staroslovenskem res ni brati teh oblik, in morebiti so nevédni pisatelji podaljšek *es*, s katerim se sklanjajo nekatere srednje imena na *o*: nebo, pero, drevo, slovo itd. pripeli tudi imenovavniku, in nekteri so ga premenili celó v *ez* p. nebez, slovez itd. Čudez nisem doslej bral nikjer; stsl. je bilo čudo, -a in -esa.

D. Časih smo ločili nebo, *a* (coelum), nebo, *esa* (palatum) in nebesa v množnini (coeli), in tako se dá morebiti v pomenu ločiti čudo in čudeš. Ali ste oblike *es*, *ez* in *eš* sploh zavreči v boljši pisavi, kakor n. pr. Janes-ez-ež, Judeš, Herodeš, Pilatuš?! Ali niso dobre in slovenske?

O. Slovanske niso; Slovenci jih pa imamo zlasti *es* in *eš* prav pogostoma. Poslednjo razlaga še Janežič str. 119, kjer pravi: *eš* kaže na osornega, sitnega ali samogoltnega človeka, n. pr. derež, grabež, gulež, prevzetnež, revež, sitnež, snedež, storklež, tepež, zagovednež; vendar ima sama po sebi še širji pomen, n. pr. živež, delež, tepež, madež, padež, in tako tudi čudež itd. — Končnice *es* Janežič nima, Metelko pa, in še v mnogih besedah, p. vitez, nebez, slovez, videz, samez, kladez, gobež, belez, penez, knez.

D. Ali je grajati v vseh teh besedah, ali samo v *nebez*, *slovez* in *čudež*?

O. Ako se pomisli na sestavljenke p. ljubezen, bolezen, in tema podobno prijazen, prijaznost i. t. d., ktere so vendar tudi občne, terditi ne morem, da bi bile omenjene oblike v novoslovenščini „der Schriftsprache unwürdige Afterformen“.

XXXVIII.

K. Vsaj opombi §. 17. č. b): Zu bemerken ist, dass die steirischen Slovenen bei allen auf *a* Anslautenden den Gesellschaftsfall auf *oj* bilden: z *rókoj* oder z *rokój*, was auch der Schriftsprache dienlich wäre, um nicht blos dem Tone nach sondern auch der Form nach den Gesellschaftsfall vom Wenfalle zu unterscheiden — in o pridevniki §. 22, č. g): »Im weiblichen Wem- und Ortsfalle der Einzahl wird der Biegungsauslaut *ej* statt *i* in der Schrift immer mehr üblich; hingegen kommt der Biegungsauslaut des weiblichen Gesellschaftsfalles der Einzahl: *oj*, obwol empfehlenswert, meistens nur bei den steirischen Slovenen vor« — ste dokaj krotki in pohlevni!

D. Res imaš obliko *ej* pri pridevniki v zgledu, *i* pa z *oj* — *ój* v oklepu; Janežič kaže nasproti praviloma *-i* (*ej*), piše v opombah k posameznim sklonom §. 116.: »Dajavniku in mestniku ženskih pridevnikov v ednini služite dve obliki: *i* in *ej*; prva je navadnija v današnji pisavi, druga pravilnija in vsega priporočila vredna, ker ne rabi samo mnogim Slovencem, ampak tudi drugim slovanskim narečjem, vsaj za določne pridevnike; marsiktera dvoumnost bi se utegnila odverniti po njej«. — Zastran oblike *oj* pri pridevniki molči, pri samostavniki pa §. 89. pravi: Štajerski Slovenci govoré še danes *oj* v druživniku, n. pr. Z bradoj giblje, z nogoj ziblje. N. ps.

O. O teh oblikah ali sklonilih sta govorila že „Tovars“ in Učenec (gl. Jezičn. I, 7 . . .), kakor tudi v oblikah stranáma,

stranām, stranāh in stranéma, stranēm, stranēh, pèsnam in pèsnim §. 18, a (gl. Jezičn. I, 34 in II, 7); le to naj še opomnim, da §. 17, e) prav po nepotrebnem pišeš dētca die Kinder, ker, dasiravno se stsl. bere dēt'ca (nsl. bolje že dētica!), slovenski in vsi drugi slovanski pisatelji rabimo sedaj deca dece: in bi sicer pri sto in sto starih imenih marsikaj mógli oponoviti zoper lastnijo sedanjega živega jezika. O tem torej ni vredno govoriti. Manj krotka in pohlevna je pa druga opomba tvoja, ki se bere v §. 19!

XXXIX.

D. K §. 19. bi mémogrede le opomnil, da je menda razloček med Goričam in Goričanom, in da je rodivnik na -an, kateri je lasten še nekterim drugim množinskim vasnim imenom, n. pr. Cerkljan, Dupljan, Gorjan itd. iz stsl. imen. Goričane, Cerkljane itd. po pravilu, po katerem se za mesto ali kraj imenujejo, meščanje ali krajani. — Razun tega tudi, da Metelko piše: Viniverh, Janežič Vini verh, ti pa Vinji verh, in kdo drug bi pisal Vini Verh ali pa Vinji Verh! ktero je pravo?

O. Pustimo to, poménimo se ob kratkem le o tisti krotki in pohlevni graji: Anmassung und Sprachkenntnis hat in der jüngsten Zeit: Novomesto, Novomesta, wie man es nie und nirgends hören kann, statt: Novo mesto, Novega mesta u. s. w. abzuändern angefangen«. (Vid. §. 19. str. 23.)

K. Pač res! Pa berita v letošnjih „Novicah“ I. 6, kjer glasoviti slovničar Δ graja, da so nekteri pisatelji slovensko ime Novo mesto premenili v Rudolfovo po nemškem Rudolfswerth namesti Neustadtl, in da so nekteri počeli pisati: „z Novomesta“, „(pri) Novomestu“, „za Novomestom“ itd.

D. „Kadar beremo kaj takega, piše ondi tenki slovničar po novi „slovnici za oči“, dozdeva se nam, kakor bi nas kdo ... zauhoval. Pa menda čuti take (nevidne) zaušnice z nami vred tudi vsak trd (!) Slovenec. Vès narod slovenski sklanja mestna imena: Stari trg, Nova gora, Novo mesto itd. ravno tako, kakor se sklanjajo národna (samostavna) imena s prilogi: stari trg, nova gora, novo mesto itd. Zíva duša ne pravi: „iz Starotrga“, iz „Novogore, iz „Novomesta“ itd., nego vès národ govori: „iz Novega mesta“ (kakor iz novega

mesta)“ itd. — Tako pa govori narod po svoji stari pravici. Te stare pravice mu ne sme kratiti tedaj noben pisatelj“.

O. „Ves narod govori tako — živa duša pa ne pravi!“ — in vendar a) se čuje sim ter tje: „bil sem v Novmestu, grem iz Novmesta; „s polglasnikom, ki ga namestuje o, torej „v Novomestu, iz Novomesta“; in vendar b) piše oni slovníčar „za oči“ sam „Novomeščani“, in tako se c) glasi pridevnik novomeški-a-o“; in sam pravi, da d) z nami vred pišejo drugi Jugoslovani „Carigrad, iz Carigrada: mi pa, Mokronog, iz Mokronoga“ itd., in sam spozná, da e) pravi Srbin: „Beograd (o = l), iz Beograda ali Biograda itd.“, da f) nemško imé „Neustadt“ tudi ni na dvoje razdeljeno, in naposled mora viditi sam, da pisatelji, ki so to pisavo nasvetovali, se je vkljub tvojim in njegovim nekrotkim in nepohlevnim besedam deržijo, in se je morebiti celó vprihodnje deržali bodo, ker tudi letos smo dobili gimnazijski letnik iz „Novomesta“ ne pa iz „Novega mesta“.

D. Bodi si že kakor koli; vendar mislim jaz, ker se vé, komu je zaušnica tvoja, dragi moj Krušic! namenjena, da je to, če tudi ne »Sprachunkennntnis«, vsaj »Anmassung in der jüngsten Zeit!« —

Šolsko blagó.

(Odlomek iz slovnice. Samostalniki. Kdo nam prideluje živež? Živež nam prideluje: kmet, mlinar, pek, mesar, olar, ribič, lovec, vertnik, branjevec . . . Ktere živali nam dajejo živež? Živež nam dajejo: krava, vol, tele, ovca, prešič, koza, jelen, zajec, serna, kurecina, riba, rak . . . Te besede imenujejo ljudi in druge žive stari, in so osebná imena. — Naštej nekaj reči, ki so zunaj! Zunaj je: polje, njiva, travnik, vert, plot, pot, cesta, gora, dolina, ravnina, vinograd, skala, kamenje . . . Ktere reči so v zraku? V zraku je: oblak, megla, zarja, blisk, grom, dež, sneg, toča, vihar, dim, luna, zvezde . . . Te besede imenujejo reči, in so njih imena. — Naštej nekaj moških kerstnih imen! Janez, Jože, Miha, Matej, Anton, Andrej, Tomaž . . . so moška kerstná imena. Povej nekaj ženskih kerstnih imen! Ženska kerstná imena so: Marija, Neža, Magdalena, Margareta, Uršula, Elizabeta, Doroteja . . . Imenuj nektère dežele! Kranjska, Koroška, Štajerska, Primorska so dežele. Povej imena nekterih mest! Mesta so: Ljubljana, Celovec, Gradec, Terst, Gorica . . . Ktere terge in vasi poznaš? Naštej jih! Verhnika, Postojna, Ipava, Cerknica, Laško, Vojnik, Konjice, Jesenice, Begnè, Berdo, Borovje, Dobrova, Dobrava, Šiška . . . Imenuj nektère goré!